

GENİŞLEYEN AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÖÇMEN İKİLEMİ VE YAŞLANAN İŞGÜCÜ

Dr. Ergün ÖZGÜR

THE IMMIGRATION DILEMMA OF ENLARGING EUROPEAN UNION AND AGEING WORKFORCE

Abstract: In this article, the immigration dilemma of enlarging European Union (EU), which has 27 member states, 23 official languages and 502.5 millions of population after last two enlargements, will be discussed. The discussion will be based on “insiders” and “outsiders” terminology that is occurred because of the free movements of people within the EU and “Schengen” policy applications to foreigners. Although the problems related with current citizens who were previous immigrants of the EU are continuing, there is a nonreciprocal orientation towards the EU by foreign immigrants and asylum seekers. On the other hand rising unemployment rate since 2008, may have an impact on increasing discrimination discourses towards immigrants. However the ageing population and low level of fertility in the EU may necessitate young and qualified immigrants as the new workforce of the EU. Besides dynamic, young and qualified Turkish population may contribute to possible workforce demand of the Union.

Keywords: European Union enlargements, immigration dilemma, ageing work force, qualified immigrants.

GENİŞLEYEN AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÖÇMEN İKİLEMİ VE YAŞLANAN İŞGÜCÜ

Özet: Bu makalede son iki genişlemeyle, üye sayısı 27, resmi dil sayısı 23 ve nüfusu 502,5 milyona ulaşan, genişleyen Avrupa Birliği'nin (AB) göçmen ikilemi tartışılacaktır. Tartışma AB içerisindeki serbest dolaşım ve yabancılara uygulanan “Schengen” politikaları nedeniyle gündeme gelen “içeridekiler” ve “dışarıdakiler” terminolojisine dayandırılacaktır. Avrupa Birliği'nin eski göçmen olan yeni vatandaşlarıyla ilgili sorunları devam etmesine rağmen, yabancı göçmen ve ilticacıların, AB tarafında aynı karşılığı olmayan, AB yönelimleri devam etmektedir. Diğer taraftan göçmenlere yönelik ayrımcı söylemlerin artışı etkileyebilecek olan işsizlik oranı, 2008'den beri yükselmektedir. Fakat AB'deki yaşlanan nüfus ve düşük doğurganlık düzeyi, genç ve nitelikli yabancı göçmenlerin Birliğin yeni işgücü olmasını gerektirebilir. Ayrıca dinamik, genç ve kalifiye Türk nüfusu, AB'nin olası işgücü talebine katkı sağlayabilir.

Anahtar sözcükler: Avrupa Birliği genişlemeleri, göçmen ikilemi, yaşlanan işgücü, kalifiye göçmenler.

I. GİRİŞ

1951 yılındaki Paris Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, 1957'deki Roma Antlaşmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu ve 1992'deki Maastricht Antlaşması ile insan, hizmet, mal ve paranın dolaşabileceği serbest bir pazara dönüşen Avrupa Birliği (AB) [1], toplam altı genişleme gerçekleştirmiştir. 2004'te imzalanan ve üye ülkelerin onayına sunulan anayasal antlaşmada belirtildiği gibi, vatandaşlarına iç sınırları olmayan adil, özgür ve güvenli bir Birlik önerilmektedir. Bu makalede son iki genişlemesiyle üye sayısı 27, resmi dil sayısı 23 ve nüfusu 502,5 milyona ulaşan AB'nin göçmen ikilemi, yaşlanan nüfus, düşük doğum oranı, artan enflasyon ve Türkiye'nin olası işgücü arzı bağlamında tartışılmıştır [2,3]. Serbest dolaşım ilkesinin yanı sıra, 1985'te beş ülke ile başlayan ve 1999'daki Amsterdam Antlaşmasıyla AB uygulamasına dönüşen “Schengen” rejimi, “içeridekiler” ve “dışarıdakiler” kavramlarının belirginleşmesinde katkı sağlamıştır. Schengen rejimiyle iç sınırlarda kontroller kaldırılmış ve içeride yaşayan bireylerin serbest dolaşımı sağlanmıştır. Diğer taraftan dış sınırların kontrolü için ortak uygulamalar geliştirilmiştir. Ayrıca kısa süreli vize, polis,

yargı sistemleri konusunda işbirliği ve güvenlikle ilgili Schengen Bilgi Sistemi'nin oluşturulması kararları alınmıştır [4]. Serbest dolaşım sayesinde AB üyesi bir ülkede yaşayan birey, diğer bir AB ülkesine herhangi bir sınır kontrolü olmadan gidebilecek, orada yaşayabilecek ve o ülkenin vatandaşlarıyla eşit haklarla çalışabilecektir. Ayrıca oluşturulan dış sınırlar ile dışarıdan içeriye gelmek isteyenler kontrol edilecektir.

AB genişlemeleri sürecinde aday ülkelerin Kopenhag (1993) siyasi, ekonomik ve kurumsal kriterlerini yerine getirmeleri beklenmektedir. Siyasi kriterler demokrasi, hukukun üstünlüğü, temel hak ve özgürlükler ile azınlık haklarının korunması iken, ekonomik kriterler serbest pazar ekonomisi ve AB içerisinde rekabet edebilecek yapıya kavuşmak (ve parasal birlik) ve son olarak kurumsal kriter ise ülke yasal mevzuatının AB yasalarına uyumlu hale getirilmesidir [5,6]. Bu süreçte AB üyeleri, aday ülkelerin çalışmalarını izleyip, ilerleme raporları düzenleyerek gerekli aşamaları tamamlayanların üye olmalarına karar verirler. Geçişten sonra hem yeni, hem de eski AB vatandaşları kendi ülkeleri ve dolayısıyla AB'ye vergi ödeyerek, ekonomik, siyasi ve sosyal avantajlardan yararlanabilirler.

Makalede ayrıca genişleyen AB'nin göçmenler için çekiciliği aktarken, bu isteğin AB tarafında nasıl karşılık bulduğu incelenmiştir. Avrupa kıtası 18. yy'dan 1960'lı yıllara kadar Dünya'ya göçmen yollayan önemli bir bölge iken, son 50 yılda özellikle Batı Avrupa ülkeleri (15 Avrupa ülkesi ile İsveç, İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç) pek çok uluslararası göçmene ev sahipliği yapmaya başlamıştır. 2005 ve 2007 genişlemesiyle AB ülkesi olan Orta ve Doğu Avrupa Ülkeri ile Kıbrıs ve Malta'nın da benzer şekilde göç alması söz konusudur. Ancak Avrupa vatandaşları Avrupa'yı, kalıcı göçmenlerin geleceği bir yer olarak görmemektedir. Bu durum AB ekonomisinin gelişmesi için ihtiyaç duyduğu göçmenlerin, AB'de kalıcı olmalarını ve buna yönelik politikalar geliştirilmesini engelleyen etkenlerdendir [7].

II. Dünya Savaşı ile yıkılan Avrupa ekonomisinin bir an önce gelişmesi ve kalkınması için fazla sorgulanmadan Topluluğa kabul edilen göçmenler yerine, günümüzde Birlik daha seçici göçmen politikaları uygulamaktadır. Ayrıca 1960'larda Batılı ulus devletler için mutluluk kaynağı olan göç, son yıllarda istikrarsızlık, korku ve mutsuzlukla birlikte anılmaya başlanmıştır. Gündeme gelen bu değişimin nedenlerini küresel ekonomik ve sosyal politikalarda aramak gerekmektedir. Özellikle endüstrileşmenin durması, krizler, artan işsizlik, yoksulluk ve şiddetin suçlusu olarak daha önceki yıllarda Batılı ülkelere gelen niteliksiz, eğitimsiz göçmenlerin görülmesi bazı nedenler arasındadır.

Kentlerin kenar mahallerinde yaşamaya devam eden göçmen ve azınlıklar ile artık o ülkenin vatandaşı olan çocukları gerek kültürel farklılıklar, gerekse din veya renkleri ya da yaşadıkları bölgeler (adresleri) dolayısıyla ayrımcılığa uğramaya devam etmektedir. Çünkü kenar mahallerlerde yaşayan göçmenler töre cinayeti gibi cahil davranışlar, uyuşturucu kullanımı ve ticareti veya insan ticareti ile ilişkilendirilerek refah devletine yük olan gruplar olarak algılanmaya başlamıştır. Ancak artık devletler azınlık veya göçmenlerin etno-kültürel ve dini farklılıklarını normal demokratik görüşmeler kapsamında değil, devletin güvenliği kapsamında ele almaya başlamışlardır. Çünkü göçmenlerin kültürü çoğunluğun ulusal, toplumsal ve kültürel varlığına tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu durum azınlık ve göçmenlerin demokratik katılım veya hakları için müzakere etme olanaklarının “devletin güvenliği” gerekçesiyle kısıtlanabileceğini anlatmaktadır. Göçmenlere yönelik ayrımcılığın şekli, bu grupların kültürlerine göre farklılık göstermekle birlikte, özellikle 11 Eylül 2001 sonrasında “İslam fobisi” (Islamofobia) olarak da gündeme gelmeye başlamıştır [8]. Benzer şekilde son yıllarda Alman toplumunda ırkçılık ve özellikle Müslüman-Türkler'e yönelik ayrımcılığın arttığı ifade edilir. Ayrıca Sosyal Demokrat Parti üyesi Thilo Sarrazin'in “Almanya Kendisini Yok Etti” (Germany Does Away With Itself) kitabında savunulan “Almanya'nın Müslüman ülkelerden gelen yanlış göçmenler nedeniyle geleceğini tehlikeye attığı”

görüşünün, oy almak için siyasetçiler tarafından kullanıldığı ve halk arasında yaygınlaştığı belirtilir [9].

Bunlara ek olarak 2008'de gündeme gelen ekonomik kriz ve artan işsizlik, Avrupa ülkelerinde sosyal devlet uygulamalarının kısıtlanmasını gerektirmektedir. Ekonomik kriz nedeniyle işsizlik yardımlarının kısıtlanması veya kesintiye uğraması toplumdaki en korunaksız ve fakir kesimleri, küçülen sosyal devlet nedeniyle daha korunaksız hale getirmektedir. Sonuç olarak yoksullar giderek yoksullaşırken, algıladıkları ayrımcılık artmaya başlamıştır. Diğer taraftan toplumdaki “milliyetçi” ve “ırkçı” söylemler buna paralel olarak artmaya başlamıştır. Son yıllarda kentlerin fakir bölgelerinde (banliyö veya getto) yaşayan yeni AB vatandaşı, eski göçmen ve azınlıkların ayrımcılığa uğradıkları gerekçesiyle isyan etiklerini aktaran haberler, basında daha sık yer almaya başlamıştır. Bununla ilgili olarak farklı kültürel uygulamalara sahip Fransa ve İngiltere'deki olaylara (2005 ve 2011) makalede yer verilmiştir.

Diğer taraftan genişlemeler, AB'nin nüfusuna katkıda bulunurken, Birlik ihtiyaç duyduğu işgücünü son genişlemelerle edindiği yeni vatandaşı olan iç göçmenlerden karşılamaktadır. AB'nin şu andaki uygulaması iç göçmenlerin doldurmadığı alanlarda yabancı göçmenlerin tercih edilmesidir. Ancak gerek eski AB üyeleri (Almanya, İtalya, Fransa gibi), gerekse son iki genişlemeyle (Malta ve Kıbrıs hariç) AB üyesi olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde hem nüfusun yaşlanması hem de nüfus artış oranının düşmesi, içeride çalışacak işgücünün azalmasına yol açmaktadır. Bunun sonucunda Avrupa'nın sürekli ihtiyaç duyduğu işgücü talebinin içeriden karşılanması giderek zorlaşmaktadır. Gelecekte Avrupa ekonomisinin devam edebilmesi için dışarıdan gelecek ve çalışacak genç, dinamik göçmen nüfusa ihtiyacı artacaktır. Bu nedenle Avrupa'nın ihtiyaç duyacağı çalışan gereksinimini karşılayabilecek daha proaktif göçmen politikaları belirlemesi gereklidir. Geliştirilecek politikaların geleneksel göçmen politikaları uygulayan ülkelerin, örneğin ABD, Avusturalya veya Kanada gibi, politikalarından daha çekici olması istenen nitelikteki işgücünün sağlanması açısından önemlidir [10]. Bu bağlamda katılım müzakereleri devam eden Türkiye'nin genç, dinamik işgücü ve artan nüfusuyla AB'ye işgücü ihraç etme potansiyeli vardır. Bu potansiyelin dikkate alınması hem AB hem de Türkiye için yararlı olacaktır. Ayrıca Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Doğu ülkeleriyle olan sınırları, enerji koridorundaki konumu ve 2008 krizinin etkisiyle ciddi ekonomik sorunlar yaşayan AB ülkelerine göre, krizi daha az sorunlu yaşaması dikkate alınması gereken avantajları arasındadır.

II. AB'İN GÖÇMEN İKİLEMİ: İÇERDEKİLER VE DIŞARIDAKİLER

1957 Roma Antlaşmasını imzalayarak Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kuran Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya için ekonomik kalkınma daha önemliken, günümüzdeki Avrupa Birliği için göçmenler ve çalışacak işgücü önemli konular arasında yer almaktadır. Roma Antlaşmasının 48. maddesinde, üye ülke sınırları içerisinde işçi dolaşımının serbest olacağı açıkça ifade edilir [11].

Fıkra 1: Geçiş dönemi bittikten sonra işçilerin Topluluk içerisinde serbestçe dolaşımı sağlanacaktır.

Fıkra 2: Serbest dolaşım, işe alma, ücretin ödenmesi, diğer iş ve işe almayla ilgili koşullarda işçilerin hangi üye ülkenin vatandaşı olduğuna bakılmaması ve ayrımcılık yapılmaması gerekir...

denilmektedir. Bu dönemde Avrupa ülkelerinin biran önce ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmeleri gerekmektedir. İçerideki işçilerle II. Dünya Savaşı'nın yıkımının hızla onarılması ve ekonomik kalkınmanın sağlanması mümkün olmayacağı için, dışarıdan göçmen işgücü talep edilmiştir. Örneğin 1944-1973 yılları arasında Fransa'da göçmenlere yönelik kontrollerin gevşek olması nedeniyle, Cezayirli başta olmak üzere eski kolonilerden gelen azınlıklara Avrupalılardan daha çok rastlandığı belirtilir. Ülkeye gelen göçmenlerin alt yapısı olmayan, geçici barınaklarda 1950'li ve 1960'lı yıllara kadar yaşadıkları, 1970'li yıllarda ise yönetimlerin göçmenlerin yaşadıkları geçici ve elverişsiz binaları yıkararak onları yine geçici binalara yerleştirdikleri anlatılır. Göçmenlerin daha sonra şu anda yaşadıkları "banliyö"lere taşındıkları ifade edilir. Daha önceleri kentlerin çevreleri olarak bilinen banliyöler, günümüzde kalitesiz evlerin bulunduğu ve işsizliğin hakim olduğu yerler ya da medyada etnik farklılık (günümüzde İslam), fakirlik, uyuşturucu ve suç oranlarıyla gündeme gelmektedir [12]. 1973 yılında gündeme gelen petrol krizi Avrupa ülkelerinin işçi göçünü kontrol etme talebini de artırmıştır. 1964, 1970 ve 1973 yıllarında altı AB (AET) kurucu üyesine sadece Türkiye'den giden göçmen sayısı sırasıyla 64,536, 115,316 ve 123,712'dir. Bu sayılara göre her yıl Avrupa ülkelerine yönelik işçi göçünün artarak devam ettiği söylenebilir. Ancak 1973 sonrasında Türkiye'den AB kurucu üyelerine giden işçi sayıları, önceki sayılarla karşılaştırılamayacak düzeyde azalmıştır. Örneğin 1976, 1979 ve 1982 yıllarında sırasıyla 2,137, 1,077 ve 99 işçi Avrupa ülkelerine gitmiştir. Sonuç olarak petrol krizinin etkisiyle artan işsizlik v.b. nedeniyle 1974 itibarıyla işçi gücünün içeriden sağlanması isteği artmış, dolayısıyla içeridekiler-dışarıdakiler" ayrımı daha da belirginleşmiştir denilebilir [13]. Diğer taraftan Avrupa ülkelerinin göçmenlere yönelik taleplerinin azalması, göçmenlerin Avrupa'ya yönelik taleplerini azaltmamıştır. Örneğin 1975 sonrasında Fransa'ya Lahos, Kamboçya ve

Vietnam gibi ülkelerden gelen orta sınıf, meslek erbabı politik sığınmacıların Soğuk Savaş'ın kurbanları olarak algılanıp toplumda kabul görmeleri, 1980'li-1990'lı yıllardaki "belgesiz-illegal" sığınmacı sayısının artmasına neden olmuştur. Diğer taraftan Fransa'ya yerleşen göçmenlerin konsolidasyonu kapsamındaki çalışmalar, örneğin oturma izni veya vatandaşlık verilmesi v.b. gibi, göçmenlerin iş güvenliğini sağlamadığı gibi onlarla ilgili politik ve ekonomik istikrarsızlıkların devam etmesine de neden olmuştur. Özellikle işsizliğin arttığı dönemlerde Afrikalı (Kuzey ve Güney) ve Asyalı göçmenlerin isimleri, renkleri veya yaşadıkları adres onlara yönelik ayrımcılığın gündeme gelmesinde etkili olmuştur [10].

Diğer bir görüşe göre, iç ve dış göçmen ikileminin temeli 1968'de uygulanmaya başlanan serbest dolaşım ilkesi ile atılmıştır. Başlangıçta işçi olma daha geniş ve kapsayıcı bir kavramken, 1968'den sonra serbest dolaşım hakkı AB "uyruğunda" olan kişilere verilmiştir. Bu uygulama, AB üyesi olmayan ülkelerin uyruğunda olan insanları dışarıda bırakarak ötekileştirmiştir. Bu kapsamda AB üyesi olan kişilerin serbest dolaşımının şeffaflığı artmış, ancak dışarıdan gelecek göçmenlerinki azalmıştır. Çünkü AB içerisindeki serbest dolaşımın kuralları AB kuralları kapsamında yürütülürken, dış göçmenler için her AB üyesi ülke kendi kanun ve kurallarını uygulamaktadır. Örneğin AB içerisinde serbest dolaşımı uygulamaya koyan 1612/68 sayılı tüzükte "...AB üyesi ülkelerin vatandaşları başka bir üye ülkenin sınırları içerisinde iş edinme ve edindiği işi sürdürme hakkına sahip olacaktır" denilmektedir. Tüzükte AB vatandaşlarının başvurmadığı iş alanlarına dışarıdan işçi alınması uygun görülmektedir [14]. Özetlemek gerekirse serbest dolaşım AB içerisindeki iş olanaklarından yararlanmak için mutlaka üye bir ülkenin vatandaşı olma zorunluluğunun getirilmesi, diğer ülke vatandaşlarının dışlanmasına neden olmuştur denilebilir.

Son iki genişlemeyle AB'nin işgücü pazarı Doğu Avrupa ile Akdeniz'e doğru büyümüştür. Beşinci genişlemesinden hemen sonra Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti, yeni AB üyesi ülkelere vizesiz giriş, serbest dolaşım ve işyeri açma hakkı vermiştir. Bunun Avrupa alanı dışındakilere maliyeti ise vize ücretleri, bireylerin serbest dolaşımının kısıtlanması ve ticaret limitleri olmuştur. AB içi ve dışındaki göçmen ayırımına diğer bir katkı, 1985'te Federal Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un imzaladığı "Schengen Anlaşması" ve 1995'te devreye giren "Uygulama Konvansiyonu"ndan gelmiştir. Anlaşma ile ülkeler ortak sınır kontrollerini kaldırmaktadır. Schengen Konvansiyonu'nun ilk hedefi, Schengen üyesi ülke vatandaşlarının sınır kontrolü olmadan diğer ülkelere geçebilmesidir. İkincisi Schengen vizesine sahip üçüncü ülke vatandaşlarının, vize süresi içerisinde sınır kontrolü olmadan ülkeler arasında dolaşabilmesidir. Ayrıca Schengen ülkesinde yerleşik üçüncü ülke vatandaşlarının geçerli pasaportları ile 6 ay içinde 90 gün diğer ülkelere

kalabilmesidir. Buna ek olarak sisteme dâhil ülkeler arasında hangi ülke vatandaşlarına vize verileceği konusunda eşgüdüm sağlanması istenmektedir. Schengen uygulaması 2011'de 26 ülkeye ulaşmıştır [15,16]. Uygulama ile AB'de yaşayan gerek AB vatandaşı gerekse üçüncü ülke vatandaşlarının seyahat özgürlüğü ve güvenliği artarken, dışarıdan gelebilecek göçmenler için "öteki" kavramını derinleştirdiği söylenebilir.

1989 yılında Berlin duvarı yıkılıp Almanya birleştikten sonra AB içinde Almanya'nın doğusundan batısına göç edebilecek potansiyel göçmenler oluşmuştur. AB'nin hedefi mümkün oldukça işgücünü içeriden sağlamak ve giderek dış göçleri azaltmak olduğu için, zorunlu olmadıkça işsizliğin arttığı bir dönemde yeni ve iş arayan göçmenlerin AB'ye gelmesi istenilen bir durum değildir. Ancak rakamlar AB'nin hedefinin aksini işaret etmektedir. Örneğin 1990 yılında AB iç göçmenlerinin toplam göçmen sayısına oranı %39,2'dir. Bu orana dışarıdan gelen göçmenlere yönelik kısıtlamalara rağmen ulaşılmıştır. Diğer taraftan AB'deki vatandaşların giderek yaşlandığı bilinmektedir. Örneğin 1 Ocak 2010'da 27 AB ülkesinde (AB27) [17] yaşayan bireylerin yaşlarının medyanı 40,9 iken, 2009'da AB'ye giden göçmenlerin yaş medyanının daha genç, 24,9 (Portekiz) ile 33,7 (Letonya), olduğu belirlenmiştir [18]. Dolayısıyla dışarıdan gelen göçmenler AB'deki iş dünyasını harekete geçirecek gençlik aşısı olarak değerlendirilebilir.

Diğer taraftan illegal ve istenmeyen göçmenlere yönelik, özellikle 11 Eylül 2001 sonrasında AB içerisinde göçmen veya mülteci sorununun mutlaka yerinde ya da AB'ye ulaşmadan, ara bölgelerde çözülmesi fikri yaygınlaşmaya başlamıştır. Örneğin İngiltere'nin Kosova ile ilgili yaklaşımı bunu açıkça ortaya koymaktadır [19].

Sorunların ve insan hakları ihlallerinin, çatışma sonrasında yeniden yapılanmanın sağlanması ve dönüşün sürdürülebilir olması için, yerinde çözülmesi gereklidir. Bunun için uluslararası topluluk mutlaka önlem almalıdır. Konularla ilgili müdahaleye izin veren uluslararası bir kanun yoktur ve konu hâlâ tartışmaya açıktır. Ancak mülteci akımı geçmişte örneğin Kosova'da müdahaleye haklı çıkarmıştır...

denilmektedir. 2005 yılındaki AB Komisyonu bildiriminde de, AB'ye yönelik göçün yönetimi ve sorunların yerinde çözülmesine yönelik öneriler bulunmaktadır. Bildirimde göçün yönetiminin hem AB, hem de göçün kaynaklandığı ülkeler için yararlı olacağı ifade edilir. Ancak illegal göç ve insan ticaretinin artması nedeniyle acil önlem alınmasının gereği savunulur. Bu nedenle AB ülkelerinin göçün yönetimi konusunda göçle ilgili işbirliğinin artırılması ve göçün kaynağı olan Afrika ile Akdeniz ülkeleriyle ortak çalışma yapılması istenir. Göçmen akımlarının azaltılabilmesi için de Avrupa'nın göçün kaynağı olan ülkelere yardım etmesinin yararlı

olacağı belirtilir. Yaşam koşullarının iyileştirilmesi, fakirliğin kökünün kazınması, ekonomik gelişme ve iş olanaklarının sağlanması ile iyi yönetim ve insan haklarının artırılmasının göçlere alternatif oluşturacağı belirtilir [20]. Uluslararası Göç Kurumu'na göre dünyadaki tahmini göçmen sayısı 214 milyondur [21]. Bunun 32,5 milyonu AB'de yaşamaktadır. Diğer bir ifade ile dünyanın üçüncü büyük nüfusuna sahip AB'nin % 6,5 oranında göçmeni barındırdığı anlaşılmaktadır [22]. Yukarıdaki açıklamalar, AB'nin özellikle illegal göç konusunda oldukça hassas ve çözüm üretebilmek için hem komşularla hem de Afrika ve Akdeniz ülkeleri ile işbirliği yapmak niyetinde olduğunun göstergeleridir.

Diğer taraftan AB vatandaşı olan eski göçmenlerin AB ülkelerinde yaşadığı sorunlara yönelik basında yer alan haberler dikkat çekicidir. Örneğin 27 Ekim 2005 tarihinde göçmen kökenli yoksulların yaşadığı Paris'in bir semtinde, polis kovaladığı göçmen gençlerden ikisi yaşamlarını yitirmiştir. Bu olay göçmen gençlerin kendilerine yönelik uygulamalara duydukları tepkiyi tetiklemiştir. Ayrıca dönemin cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy'nin basında yer alan açıklamaları, isyanın Paris'in semtlerine ve Fransa geneline yayılmasına neden olmuştur. Bu göçmenlerin çoğunluğu 1960'lı yıllardan beri buldukları ülkelerde toplumsal refahın artmasına katkı sağlamışlardır. Ancak birçok Avrupa ülkesinde dışlanarak ikinci sınıf insan muamelesi görmüşler ve sınırlayıcı "Yabancılar Yasası"na tabii olmuşlardır. Ayrıca Fransa ve Almanya gibi ülkelerde yerel düzeyde bile seçme, seçilme haklarından yoksun bırakılmışlardır. Diğer yandan vatandaşlığa geçen göçmenler, yeni statüye karşın etnik ve kültürel temelli ayrımcılıktan kurtulamamışlardır. Demokratik bir göçmen politikası ve yurttaşlık hukuku oluşturulması talepleri duymazdan gelmiş, hatta göçmenler yaşanan işsizliğin nedeni olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Sonuçta; göçmenlerle yerli halk arasında işsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik, sosyal ve kültürel yaşama katılım vb. alanlarda uçurumlar oluşarak, "gettolaşma" hız kazanmıştır [23]. Fransa'da 1968 yılında şehir merkezleri, fabrikalar veya üniversite kampüslerinde meydana gelen işçi ve öğrenci ayaklanmalarının aksine, 2005 yılındaki ayaklanmalar, genellikle göçmen veya etnik azınlık gençlerinin binlerce polisle karşı karşıya geldiği banliyölerde oluşmuştur. 1970'ler, 1980'ler ve 1990'larda, 2005'e göre daha az şiddete sahip isyanlar gündeme gelmiş ancak ne sağ ne de sol rejimler tarafından çözülenememiştir. Çünkü yönetimler problemlerin kökenindeki sorunu, eski kolonilerden gelen göçmen azınlıklara yönelik (örneğin Afrikalılar) ayrımcılığın sosyo-ekonomik eşitsizliklerle artmasını engelleyememişlerdir [24]. Fransa'da gündeme gelen isyanı daha önceki isyanlardan ayıran en önemli özellik, çok kısa bir sürede ülke geneline yayılması, hatta Almanya ile Belçika'nın (Berlin Brüksel gibi) çeşitli kentlerinde de benzer eylemlerin yapılmasıdır. Bu nedenle AB ülkeleri isyanın Avrupa geneline yayılmasından korkmuşlardır.

Bu korkuyu haklı çıkaracak şekilde 2011 yılında Londra sokaklarında başlayan ve yedi kente yayılan bir isyan gündeme gelmiştir. İngiltere’de uygulanan çok kültürlülük politikaları ve göçmenlerin entegrasyon süreci Fransa veya Almanya’dan daha farklı olmasına karşın, Ağustos 2005’te Londa’da gündeme gelen patlamalar çok kültürlülük politikalarının sorgulanmasına neden olmuştur. Hatta bu olayların ülkede uygulanan çok kültürlülük uygulamaları dolayısıyla gündeme geldiği ve artık çok kültürlülükten vaz geçilmesi gerektiği görüşü çeşitli köşe yazılarında yer almaya başlamıştır. Örneğin İngiliz bombacıların, çok kültürlülüğünün yanlış yönlendirmesi sonucunda bu felaketi gerçekleştirdikleri belirtilir. Ayrıca olayı gerçekleştiren kişileri “El kaide”nin değil, çok kültürlülüğün yetiştirdiği; diğer taraftan çok kültürlülüğün bireylerin topluma entegre olmasını sağlayamadığı savunulur. Olayı gerçekleştirenlerin internet kullanabilen, gerekli malzemeleri marketlerden alabilen ve topluma entegre olamamış İngiliz vatandaşları olduğunu açıklanır [25]. Benzer şekilde İngiltere’de var olan politik kültürün çok uzun bir sürede oluşturulduğu, bu nedenle yedi temel politik değere sahip olmanın önemli olduğu ve bunlara sahip olmayanların sadece formal İngilizler olabilecekleri ifade edilir [26].

Bu değerlerden ilki, politik otorite sabinin halk olması ve seçilenlerin halka hesap verme zorunluluğudur. Diğeri tanrı değil, insan kanunlarının geçerli olmasıdır. Üçüncüsü halkın seçim sonuçlarının meşru kabul edilmesidir. Dördüncüsü vatandaşın meşru otoriteye uyma zorunluluğudur. Beşincisi grupların değil, bireylerin politik haklarının varlığıdır Altıncısı bireylerin politik ve dini görüşlerinde özgür olmalarıdır. Son olarak kadın veya erkek her yetişkin vatandaşın, eşit politik ve yasal haklarının varlığıdır.

Ayrıca çok kültürlülüğün İngiltere’nin temel politik değerlerini yok etmesi nedeniyle İngiliz politik topluluğu için tehlikeli ve vatandaşlığı değersizleştiren atıl bir saçmalık olduğu savunulur [26].

Yukarıdaki görüşlerin aksine hemen paniğe kapılarak çok kültürlülüğü bir kenara atmadan, toplumdaki Müslümanları meşru sosyal ortak olarak kabul edip, devlet ile kilise ve siyaset ile din uzlaşması sağlanarak, Fransız tarzı laiklik yerine Batı Avrupa’daki ılımlı laikliğin tercih edilmesi önerilir [27].

Fransa (2005) ve İngiltere’deki (2011) toplumsal tabanları benzer, ancak farklı kültürel süreçlerden geçmiş bireylerin çıkardığı bu iki isyanın benzerlerinin diğer AB ülkelerinde çıkmayacağına garantisi yoktur. Fransız hükümeti isyanı bastırmak için kitlesel tutuklamalar, sınır dışı etmeler ve sokağa çıkma yasağının yanı sıra Cezayir’in işgaline karşı çıkanlar için uygulanan 1955 tarihli yasayı yeniden yürürlüğe koymuştur [28].

Dolayısıyla AB’nin dışarıdan gelecek göçmenlerin kontrolünün yanı sıra, içerideki yeni vatandaş ve eski göçmenlerin sorunlarına çözüm üretmesi önemlidir. Aday ülkelerde Kopenhag siyasi kriterlerine uyulmasını denetleyen AB ülkelerinin, içeride uygulanan politikaları yeniden gözden geçirmesi önem arz etmektedir. Aksi takdirde tüm Birliği derinden etkileyecek sosyal olayların gündeme gelmesi olasıdır.

Bir diğer görüşe göre ise gelecekte Avrupa Birliği, Avrupa kalesinin sınırlarını çizmek yerine, pazar ekonomisinin işletilmesiyle ilgilenecektir. Avrupa’nın çalışacak genç nüfusa olan ihtiyacı yeni göçmen politikalarını gerektirecektir. Diğer bir ifade ile ulus devletin politik olan göçmen tanımına karşın, Avrupa’daki göçmen senaryosu, pazardaki arz - talep koşullarıyla belirlenecektir. Ulus devletler sınır ötesi ticaret, geçici göçmenlik, turizm v.b. uygulamaların kontrolünü bir kenara bırakarak, pazarın ihtiyaç duyduğu hazır ve kayıtsız işçilerin peşine düşmek zorunda kalacaktır. Bu görüşe göre Batı, ihtiyaç duyduğu kalifiye çalışanlarla ilgili pek çok kuralı çiğnerken, ihtiyaç sahibi göçmen veya sığınmacılarla ilgili uygulamalarda kısıtlayıcı olabilmektedir [29].

Ayrıca başta Yunanistan olmak üzere tüm AB ülkelerini etkileyen ekonomik kriz ve artan işsizlik ciddiyetini korumaktadır. Bu nedenle ekonomi rayına girene kadar AB ülkelerinin içeride çok kapsamlı sosyal devlet uygulamalarına yöneleceğini ya da dışarıdaki göçmenlerin (sığınmacı veya mültecilerin) AB’ye gelmelerini engelleyecek yardımlar yapacaklarını öngörmek zordur. Ancak yine de AB’nin bu konuda gayret göstermesi gerekecektir. Örneğin Suriye’deki iç savaş nedeniyle Türkiye’nin Güneydoğu sınırında sayıları 10,000’lerle anılan Suriyelilerin AB ülkelerine kaçak olarak gitmesi AB’nin ekonomik ve politik yükünü artıracaktır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği’ne göre Türkiye’de, 19 bin, Dünyada ise 16 milyon mülteci veya sığınmacı bulunmaktadır. Türkiye’de bulunan sığınmacıların önemli bir kısmı Afganistan, Çeçenistan, Irak, İran ve Somali’den kaçmak zorunda kalmış insanlardır. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne “coğrafi sınırlama” şartı koyduğu için (Doğu’dan gelenleri mülteci kabul etmediği için), bu kişilere uzun vadede iltica etme hakkı tanınmamaktadır. Türkiye’de bulunan bu sığınmacılar gelecekte Avrupa Birliği ya da ABD, Avustralya veya Kanada gibi üçüncü ülkelere gidebilmek umuduyla beklemeye devam etmektedirler [30]. Diğer taraftan basında sık sık sığınmacıların AB ülkelerine kaçak olarak girmeye çalıştıkları bilgileri yer alır. Hatta yakın bir dönemde AB’ye geçmeye çalışırken yakalanan sığınmacıların Edirne’deki “Alıkoyma Merkezi”nde tutuldukları ve merkezin şartlarının protesto edildiği haberi yer almıştır [31,32].

Bunlara ek olarak iltica hakkı olmayan bu sığınmacıların Türkiye’de daha ne kadar süre kalabilecekleri, kalsalar bile konumlarının ne olacağı, v.b. AB katılım müzakeresi devam eden Türkiye ve dolayısıyla AB için aşılması gereken sorunlardandır. Örneğin 1999 yılındaki Çeçenistan savaşı sonrasında Türkiye’ye gelen yaklaşık 2000 Çeçen Fenerbahçe, Yalova ve Beykoz’daki kamplarda veya akrabalarının yanında yaşamaya devam etmektedirler [33,34,35]. Diğer taraftan 2011 yılında Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde başlayan ve hızla yayılan savaş ve değişim süreci yeni göçmen ve mültecilerin üretilmesinde etkin olmuştur. Eğer Suriye’deki savaş diğer Orta Doğu Ülkeleri’ne sıçrarsa, mevcut durum daha da ağırlaşabilecektir [36,37]. Dolayısıyla adı göçmen, mülteci veya sığınmacı da olsa dışarıdan Türkiye’ye gelen bireyler, Türkiye’den daha iyi koşullara sahip AB ve diğer Batılı ülkelere gitme ve yerleşik bir düzene geçme eğilimi içerisinde olacaklardır. Bu nedenle göçmen sorununun hem Türkiye hem de Avrupa Birliği için önemini uzun vadede korumaya devam edeceği söylenebilir.

III. GENİŞLEYEN AVRUPA BİRLİĞİ’NE DOĞRU GÖÇMEN YÖNELİMİ

Uluslararası Göç Organizasyonu’na göre göçler kalıcı, uzun ve kısa süreli olmak üzere üçe ayrılabilir. Kalıcı göç bir ülkeye gidip oraya yerleşmeyi ifade eder. Bugün Avrupa’da yaşayan çoğu Afrika veya Hindistan kökenli AB vatandaşları bunun örneğidir. Uzun süreli göç örneği olarak, başka ülkelere çalışmaya gidip sürenin sonunda ülkesine dönenler örnek olarak verilir. Son grupta ise turistik amaçlı gezi yapanlar veya mevsimlik işçiler yer almaktadır. AB açısından ilk ve ikinci gruptaki göçler önemlidir. Çünkü bu kişilerin çalıştıkları ve AB’de yaşadıkları dönemde sosyal hak talepleri olacaktır. Bu nedenle göç ve göçmenler devletler tarafından kontrol edilmek istenmektedir. Ayrıca azınlık veya göçmenlerin etno-kültürel ve dini farklılıklarını normal demokratik görüşmeler yerine devletin güvenliği kapsamında ele alma eğilimi artmaktadır. Çünkü göçmenlerin kültürel çoğunluğun ulusal, toplumsal ve kültürel varlığına tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu durum azınlık ve göçmenlerin demokratik katılım veya hakları için müzakere etme olanaklarının “devletin güvenliği” gerekçesiyle kısıtlanabileceğini ifade etmektedir [38,8].

Göç ve göçmenleri incelerken, “Neden insanlar kendi ülkelerini bırakarak başka ülkelere gitmek isterler, AB’yi çekici kılan nedir?” sorusunu araştırmak yararlı olacaktır. Uluslararası Göç Organizasyon’una göre AB’ye yönelik göçle ilgili beş çekici ve iki itici etken söz konusudur. Çekici etkenler arasında AB’deki daha iyi yaşam şartları ve maaşlar, diğer insanların göç deneyimi, daha iyi iş olanakları ve daha fazla kişisel özgürlükler sayılmıştır. Kendi ülkelerinde bu olanaklara sahip olmayan bireylerin AB’de sahip olabileceği özellikler, AB’yi çekici kılmaktadır. Örneğin Avrupa’da işsiz kalan

bir Türk Vatandaşı yıllar önce işsizlik maaşı alabiliyorken, Türkiye’de işsizlik maaşı uygulamasına ancak 2002 yılındaki AB entegrasyon çalışmaları ile geçilebilmiştir. Ayrıca Türkiye’deki işsizlik maaşı, AB ülkelerine göre daha düşüktür. Dolayısıyla AB’de işsiz kalan birey, Türkiye’ye gelip iş aramak yerine orada işsizlik maaşı almayı tercih etmektedir. İtici etkenler olarak da etnik problemler ve kendi ülkelerindeki ekonomik koşullar sayılmıştır [27,39]. Örneğin Türkiye’den Avrupa’ya giden Türk, Kürt veya Çerkeslerin Avrupa’da kendi diaspora oluşturmaları gibi.

Diğer taraftan 2004’teki genişlemeyle AB tarihinde ilk kez on ülke aynı anda üyeliğe kabul edilmiş ve Avrupa’nın doğusu ile batısının birleşmesi büyük ölçüde gerçekleşmiştir. Genişlemede Kıbrıs, Malta ile 8 Orta ve Doğu Avrupa Ülkesi, (AB8: Çek Cumhuriyeti, Estonya, Litvanya, Letonya, Macaristan, Polonya, Slovenya, Slovakya), AB üyesi olmuştur. Ayrıca 2007’deki altıncı genişleme ile Bulgaristan ve Romanya (AB2) AB üyesi ülkeler arasına katılmıştır. Hırvatistan’ın 2013’te üye olması beklenirken, Türkiye ve İzlanda’nın katılım müzakereleri devam etmektedir [40,41].

AB üyeleri, geçiş sürecinde yeni üyelerle yedi yıla kadar uzatılabilen ikili anlaşmalar yapabilmektedir. Bu dönemde yeni üyelerin vatandaşlarının yoğun olarak AB ülkelerine göç ettikleri belirtilir. Örneğin 2004 genişlemesinden sonra İngiltere, İrlanda ve İsveç, kendi işgücü piyasalarını yeni üyelere açmıştır. Bunları Finlandiya, İspanya, İtalya, Portekiz ve Yunanistan (2006), Hollanda ve Lüksemburg (2007), Belçika ile Fransa (2008) ve Danimarka (2009) izlemiştir. Diğer taraftan Almanya ve Avusturya 2011 yılına kadar işgücü piyasasına kısıtlama koymuş, ancak Almanya bu kararı bozarak 2008’in sonunda nitelikli işgücü geçişine izin vermiştir. Benzer şekilde 2007 genişlemesinden sonra 10 AB üyesi (Çek Cumhuriyeti, Estonya, Finlandiya, İsveç, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovenya, Slovakya) hemen işgücü piyasalarını Bulgaristan ve Romanya’ya açmışlar, diğerleri ise ya uygulamalarını basitleştirmişler ya da bazı kısıtlamaları kaldırmışlardır. Bu süreçte AB8 üyelerinin göçü daha çok İngiltere ve İrlanda’ya; Bulgar ve Romenlerin göçü ise dil ve kültürleri kendilerine benzeyen İspanya ve İtalya’ya doğru yönelmiştir. Ancak (İrlanda hariç) yine de 15 AB ülkesine (AB15), AB üyesi olmayan ülkelere gelen göçmen sayısının, yeni üye olan ülkelere (AB8, AB2) gelenlerden daha fazla olduğu belirtilir. Ayrıca daha önceden korkulduğu gibi 10 ülkeden gelen göçmenlerin AB15 vatandaşlarının işlerini ellerinden almadığı ya da onları işsiz bırakmadığı ifade edilir. Sadece bazı sektörlerde yeni ve kalifiye işçilerin yerlileri işinden ettiği, ancak işsiz kalanların başka işler bulabildiği ortaya çıkmıştır. Bir diğer korku olan yeni gelenlerin refah devletinin olanaklarına daha bağımlı olacaklarına dair herhangi bir bilgi edinilmemiştir. Ayrıca yeni ülkelere AB15 ülkelere giden genç beyinlerin kendi ülkeleri için başlangıçta kayıp oldukları, ancak

ülkelerine tekrar döndüklerinde ekonomiye ciddi katkı sağladıkları saptanmıştır [42]. Her ne kadar AB genişlemeleriyle iç göçmenlerden işgücü ihtiyacı sağlanması hedeflese de, dışarıdan gelen göçmenlerin sayısının iç göçmenlerden daha fazla olması AB'nin çalışacak dış göçmen ihtiyacı olduğunu örneklemesi açısından önemlidir.

2004'te AB üyesi olan 10 ülke ve 2007'de üye olan Bulgaristan ve Romanya ile Türkiye'den AB'ye yönelik göçlerin nedenlerini inceleyen araştırmada ise karma sonuçlara ulaşılmıştır [43].

İlk grubun göç eğiliminde ekonomik, iş ve ailevi nedenler etkindir (Çek Cumhuriyeti, Letonya ve Slovenya). İkinci grupta genellikle finansal ve ekonomik etkenler söz konusudur (Macaristan, Litvanya, Slovakya ve Türkiye). Üçüncü grupta finansal motifler rol oynamaktadır (Bulgaristan ve Romanya). Akdeniz ülkelerinden örneğin Malta'da ailevi nedenlerle göç söz konusuysen, Kıbrıs'ta iş bulma ile ailevi nedenler ön plandadır.

Aynı araştırmada beş yıl içerisinde AB'ye yönelik göç isteği incelenmiştir. Eurobarometre'deki sorular dikkate alınarak yapılan araştırmadaki ilk soru genel göç eğilimine yönelik ve "Bir kaç ay veya 5 yıl içerisinde AB'ye gitmek ve yaşamak ister misiniz?"dir. Bu soruya "evet" diyenlere "5 yıl içerisinde AB içerisinde başka bir ülkeye göçmek ister misiniz?" sorusu sorulmuştur. Son olarak "Anadili sizinkinden farklı olan bir AB ülkesinde yaşamak ister misiniz?" sorusuna yer verilmiştir. Sorulara verilen yanıtlara göre AB'ye göç isteğinin derecesi ölçülmüştür (çok fazla, çok, çok değil, hiç). Anket sonuçlarına göre ortalama % 23,2 oranındaki katılımcı AB'ye yönelik göç isteği olduğunu belirtmiştir. Ayrıca isteklilik oranı ülkelere göre farklılık göstermektedir. Türkiye'de AB'ye yönelik göç yönelimi % 34 iken; Kıbrıs, Malta ve Slovenya'da % 9,7; Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Slovakya'da ise % 11,3'tür. Türkiye'ye en çok yaklaşan ülkeler % 23,5 ile Romanya ve Bulgaristan'dır. Araştırmada belirtilen göç oranlarının gerçekleşenden daha yüksek olduğu örneklerle açıklanmıştır. Katılım müzakerelerini sürdüren Türkiye'nin uygulamada AB düzeyinde azınlık hakları, siyasal, kültürel haklar ile hukukun üstünlüğüne ulaşamamış olması, Türk vatandaşları için AB'yi cazip kılmış olabilir. Ancak aday bile olsa, üye olmamış bir ülke vatandaşının AB'ye gitmek için gerekli Schengen vizesi için talep edilen belgeler, katılımcı nezdinde caydırıcı etki oluşturabilecek düzeydedir. Bu nedenle son iki genişlemeye benzer şekilde, eğer AB ülkeleriyle geçiş sürecinde ikili anlaşmalar yapılırsa, Türkiye'den AB'ye yönelik göçün daha fazla ancak üyelikten sonra daha az olacağı öngörülebilir.

IV. YAŞLANAN AVRUPA BİRLİĞİ VE ARTAN SOSYAL YÜK

Avrupa Birliği ile ilgili raporlarda nüfusun giderek yaşlandığı belirtilmektedir. Hem yaşlanan bir nüfusa sahip olmak hem de bu nüfusla kalkınmayı ve büyümeyi sürdürmek kolay değildir. Ayrıca AB'ye yeni dâhil olan on iki ülkenin genç nüfusunda azalma olduğu belirlenmiştir (Malta ve Kıbrıs hariç). Özellikle 1980'ler öncesine kadar bu ülkelerde doğum oranı yüksekken, daha sonra bu oranın düştüğü belirtilir. Hatta Macaristan'da diğer on bir ülkeden farklı olarak doğum oranı 1970'lerden beri düşmektedir. Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin (ODAÜ) [44] 1970 ve 80'lerdeki doğum oranları Macaristan'dan daha yüksek olduğu için, 2000 yılında 15 yaş altı genç nüfusun toplam nüfusa oranı % 20 ve 60 yaş üstü nüfusun toplam nüfusa oranı ise % 18'dir. Ancak bu ülkelerin nüfusu giderek azalmaktadır. Bu durum üç nedene bağlanabilir. Birincisi etnik ve dini azınlıkların göç etmeleridir. İkincisi bu ülkelerde daha az çocuk doğmasıdır. Sonuncusu ise durgunluk ve yaşam beklentilerinin azalması sonucunda ölüm oranının (özellikle erkeklerde) artmasıdır. 1980 ve 1990'lı yıllarda ODAÜ'nden daha fazla göç olması, o yıllarda gündeme gelen politik değişikliklerin yarattığı belirsizlikten kaynaklanmış olabilir. 1990'larda Bosna, Kosova ve Hırvatistan'dan özellikle Bulgaristan, Polonya ve Romanya'ya etnik göçler olmuştur. Demir Perde yıkıldıktan sonra ise ODAÜ'ni serbest dolaşım haklarını genellikle Batı Avrupa'ya, kısa dönemli turist ya da işçi olarak kullanmıştır. Örneğin Almanya'ya iç savaşlar veya sürgünler sonucunda mülteci ya da göçmenler yerleşmiştir. 1990'lı yıllarda ise Yahudilerin Almanya'ya yerleşmesi kabul edilmiştir [45]. İkinci olarak 1990'lı yılların ortalarında doğum oranının ve ölümlerin artması nedeniyle ODAÜ'ni kendi vatandaşlarının başka ülkelere göçlerinden daha çok etkilenmeye başlamıştır. Bu dönemde rejim değişiklikleri nedeniyle özellikle belirli yaş üzerindeki insanların fakirlik, sosyal hakların kesilmesi ve sağlık hizmetlerinin paralı olması nedeniyle ölüm oranları artmıştır. Diğer taraftan sağlıksız yaşam koşulları, artan alkol tüketimi ve trafik kazaları ölüm oranını artıran etkenler arasında yer alır. 15 AB (AB15) üyesinde doğum oranları 1960'ların ortası itibariyle düzenli bir şekilde düşerken, ODAÜ'nde bu durum farklı bir seyir izlemiştir. 1970'li yıllarda ODAÜ'ndeki kanun evli ve çocuklu olanlara ev verilmesini öngördüğü için doğum oranı yükselmiştir. Bu dönemde ailelerin çocuk sayısı genellikle ikiden fazladır. Ayrıca fabrikalarda çalışan kadınların çocuklarına yönelik kreş v.b. hizmetler sunulması onların hem anne olmalarını hem de profesyonel yaşantılarına devam etmelerini sağlamıştır. Bu nedenle bu ülkelerde erken yaşta çocuk sahibi olmak daha belirgindir. Hâlbuki Batı Avrupa'da çocuk sahibi olmak ya da aile kurmak ileri yaşlara ertelenmektedir. Pazar ekonomisinin ODAÜ'ne girmesiyle birlikte Batının doğum alışkanlıkları kabul edilmeye başlanmış ve bunun sonucunda doğum oranları düşmüştür. 1990'lar

sonrasında ODAÜ'indeki kadın başına düşen çocuk sayısı 1,5'e inmiştir. Nüfusu teşvik eden Katolik dininin yaygın olduğu Polonya'da bile 1980'lerin ortalarında 2,5 olan çocuk sayısı, 1990'larda düşmüştür [46].

Bir taraftan hem ODAÜ'inde hem de AB15 ülkelerinde nüfusun çok az artması, gençlerin sayısını azaltırken, diğer yandan yaşlı nüfusun toplam ve çalışan nüfusa olan oranını artırmıştır. Üretimden çekilmiş ve emekli olmuş yaşlı nüfusun sağlık harcamalarının fazlalığı AB ülkelerinin sosyal yükünü de artırmaktadır. Yaşlanan toplumlarda en önemli gereksinim bakımdır. AB15'teki yaşam beklentisi artıp doğum oranı azaldıkça, bakıma ihtiyacı olan yaşlılarla, aile içerisinde yaşlılara bakabilecek gençler arasındaki boşluk büyümektedir [47]. Dolayısıyla Avrupa'nın genç ve çalışacak nüfusa gereksinimi armaktadır.

27 Avrupa ülkesinde yapılan diğer bir araştırmada, 2020 yılında Avrupa'da 65 yaş ve üstü bireylerin sayısının % 20'ye ulaşacağı belirtilir. Bu durum özellikle yaşlıların devletin bakımına olan talebinin artacağını göstermektedir. Fakat ekonomik kriz dolayısıyla uygulanan sıkı bütçe politikaları, kamu hizmetlerini azaltabilecek, dolayısıyla daha fazla yaşlıya bakımı zorlaştıracaktır. Diğer taraftan devletin bakamayacağı yaşlılara, yakınlarının bakma olasılığı dikkate alınacak olursa, 2004 yılında Avrupa Birliği içerisinde yaşlıların bakımını üstlenme oranı % 25 ve AB15'te ise % 21'dir. Diğer bir ifadeyle AB15 ülkelerinin vatandaşlarına göre yeni üyeler akrabalık ilişkilerine daha çok önem vermektedirler [48]. Yaşlanmış nüfus nedeniyle artan bakım gereksinimleri refah devletinin yeni uygulamalar geliştirmesini önermektedir. Bu kapsamda ya devletin ve vatandaşların yükünü paylaşan bir karma model geliştirilebilir, ya da yaşlılarla ilgili her türlü yük (iş, aile ve yaşlıların bakımı) çalışanların sırtına binerek onların daha çok ezilmesine neden olabilir.

Diğer taraftan 1960'lı yılların ortasından beri düşen doğum oranlarına karşın son yıllarda AB27 ülkelerinde doğum oranlarının düşük de olsa arttığı gözlenmektedir. Kadın başına düşen doğum oranı eğer 2,1 düzeyinde ise nüfusun kendisini yenilemesinin mümkün olduğu ifade edilir. Diğer bir deyişle anne ve baba ölse bile onların yerine geçecek iki çocuk ve ayrıca 0,1 oranında fazla nüfus olacaktır. Ancak 2002 yılında AB'deki doğum oranının 1,45 olduğu belirlenmiştir. Hatta Avrupa Komisyonu'nun yayımladığı raporda (Green Paper), 2003 yılında Avrupa'daki yıllık doğal nüfus artış oranının % 4 olduğu, Kıbrıs ve Malta dışındaki yeni üyelerde nüfusun azaldığı ve pek çok ülkede göçmen alımının nüfus artışı için zorunluluk olduğu ifade edilir. Ayrıca AB ülkelerindeki doğum oranının nüfusu yenilemeye yeterli olmadığı açıklanır. Bu durumun en belirgin nedenleri olarak doğum yapmanın ertelenmesi ve çok çocuk yapma konusunda ilerleme kaydedilememesi ifade edilir [48]. 2009 yılında AB27'deki doğurganlık

oranının 1,59'a yükseldiği açıklanmıştır. Bu artışta İrlanda (2,07), Fransa (2,0), İngiltere (1,94) ve İsveç'in (1,94) katkısı olduğu görülmektedir. AB ülkeler arasında en düşük doğurganlık oranı ise Letonya, Macaristan ve Portekiz'dedir (kadın başına 1,3 çocuk) [50].

Genişlemiş Avrupa'daki yaşam koşullarını algılayabilmek için diğer bir veriyi daha incelemek yararlı olabilir. 1 Ocak 2011 verilerine göre AB27'nin nüfusu 502,5 milyondur. Bu rakam dünyadaki (7 milyar) her 14 kişiden birisinin AB'de yaşadığını göstermektedir. Euro bölgesinin nüfusu ise 331,9 milyondur. Euro alanındaki Estonya, Slovenya ve Slovakya'nın nüfusu çıkarıldığında bu rakam 323,1'e düşmektedir. Bu rakam son iki genişlemeyle eklenen nüfusun 179,4 milyon olduğunu anlatmaktadır [51,52]. AB Nüfusu Çin (1.336 milyon) ve Hindistan'dan (1.189 milyon) sonra dünyada üçüncü sıradadır. Diğer taraftan AB içerisindeki yıllık doğum oranı 2004'te % 10,2 iken, 2010'da % 9,83'e düşmüştür [53,54]. Bu rakamlar AB27 genelinde düşük de olsa nüfus artışı olduğunu göstermektedir. Ancak artış oranı Avrupa nüfusunun kendisini yenilemesi için gerekli oranın (% 2,1) altındadır. Bu sayılar Avrupa'nın dışarıdan gelecek göçmen nüfusa ihtiyacı olacağını işaret etmektedir.

Ayrıca 2011 yılı istatistiklerine göre bir AB ülkesinde doğan ancak doğdukları ülkede yaşamayan bireylerin sayısı 32,5 milyondur. Bu sayı toplam AB nüfusunun % 6,5'ini temsil etmektedir. Bunun sadece % 30'u (12,3 milyon) diğer bir AB ülkesinin vatandaşıdır. AB üyesi olmayan ülkelere gelen göçmenler arasında en kalabalık grubu 7,2 milyon ile Türk, Arnavut ve Ukraynalılar oluşturmaktadır (% 36,7). Bunları sırasıyla Afrikalılar (% 25,2), Asyalılar (% 20,9), Amerikalılar (% 16,4) ve Okyanusyalılar (% 0,9) izlemektedir [55]. Diğer taraftan Avrupa Komisyonu 2020 yılında sadece sağlık sektöründe 1 milyon uzman personal açığının olacağını öngörmektedir. Bu kapsamda özellikle AB'ye gelmek isteyen göçmenler arasından ihtiyaç duyulan meslektekilerin kabulü önerilmektedir [56]. Sonuç olarak, AB'de düşük bir nüfus artışı olsa da bu oranın AB'yi gençleştirilebilecek ve Birliği ayakta tutabilecek aktif bir nüfus üretme kapasitesine yetmeyeceği anlaşılmaktadır. AB nüfusunun üç katına yaklaşan Çin'de bile doğum oranının AB'den daha fazla (% 1,68'e karşılık % 1,59'dur) olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla AB dışarıdan gelecek, genç ve dinamik göçmen nüfusa gereksinim duymaya devam edecektir.

Diğer taraftan ekonomik krizin etkisiyle artan işsizlik diğer bir sorundur. Eurostat verileri dikkate alındığında 2011 sonu itibarıyla Avrupa Birliği'ndeki işsizlik oranının (Aralık 2011 % 10,6 ve Mart 2012 ise % 10,9) Türkiye'den daha yüksek (% 8,3) olduğu görülmektedir [57]. Hatta Euro Bölgesinde bu oran % 11'lere ulaşmış ve en yüksek işsizliğin % 24,3 oranı ile İspanya'da olduğu anlaşılmaktadır [58]. 2008'de çıkan ekonomik kriz AB'yi derinden etkilemiş, sadece işsizlik

oranı artmakla kalmamış, başta Yunanistan olmak üzere üye ülkelerde ciddi ekonomik sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Yunanistan'da yapılan seçimler sonucunda hükümet kurulamamış ve seçimlerin tekrarlanmasına karar verilmiştir. Hatta krizi çok şiddetli yaşayan Yunanistan'ın AB'den çıkacağı ve Drahmi'ye döneceği v.b. haberler basında yer almaktadır [59,60]. Diğer AB ülkelerinde de ekonomik kriz nedeniyle, hükümet değişiklikleri gündeme gelmiştir. Örneğin İtalya ve Fransa gibi [61]. Türkiye, AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında gerek işsizlik oranı, gerekse ekonominin gidişatı açısından bazı AB ülkelerine göre daha iyi durumdadır. AB aday ülkesi olan Türkiye'nin bu durumu AB tarafında dikkate alınabilir.

Özellikle 2008 ekonomik krizi nedeniyle AB ülkelerinde işsizlik oranları yükselmiş olsa da bazı sektörlerde işgücü talebi devam etmektedir. Ancak bu talep AB içerisinden karşılanamamaktadır. Çünkü hem kitadaki nüfus artışı düşük hem de insanların ömürleri uzamaktadır. Bu nedenle kitadaki yaşlı nüfus sayısı artmış, diğer taraftan işgücü arzı daralmıştır. Bu durum az sayıdaki genç çalışanın, giderek daha fazla yaşlıya bakmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla gelecekte Avrupa kıtasının ekonomik ve sosyal programları tehdit altına girmesi mümkündür. Bu nedenle karar vericilerin AB vatandaşlarının geleceklerini garanti altına alabilmek için yeni tercihler yapmaları gerekebilir [62]. Türkiye'deki genç ve dinamik nüfus potansiyelinin, AB işgücü açısından değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

V. SONUÇ

Avrupa ülkeleri kendi aralarında kurdukları ve sürekli genişlettikleri AB'de kontrolleri dışında olayların olmasından memnun değildirler. Mülteciler, göçmenler ve yasal olmayan yollarla AB'ye gelmek isteyenlerin (dışarıdakiler) talepleri, AB tarafında karşılık bulmamaktadır. AB üyesi ülkeler giriş çıkışları kontrol etmek, ihtiyaçları oranında ve nitelikte göçmenin içeriye alınmasını sağlamak için kurallar oluşturmuşlardır. Bu kurallardan olan serbest dolaşım hakkı sadece üye ülkelerin vatandaşları için geçerliken, vatandaş olmayanlar başlangıçta vatandaşlık ilkesi ile daha sonra da Schengen uygulaması ile ayrı tutulmuş ve ötekileştirilmişlerdir [63]. Gelişmiş AB üyeleri, yeni aldıkları üyeleri de geliştirmektedirler. Ancak bunun karşılığında yeni üyelerin vatandaşları kendi devletlerine ve dolayısıyla AB'ye vergi ödeyerek, ekonomik, politik ve sosyal avantajlardan yararlanmaktadır. Dışarıdakilere ise ancak gereksinim duyulduğunda dönülmektedir. Örneğin Roma Antlaşmasından 1973'e kadar Topluluk, dışarıdan yoğun olarak göçmen ve çalışacak işçi talebinde bulunmuştur. Ancak 1973'teki petrol krizi ve değişen politikalar sonucunda, hedeflenen kalkınmaya ulaşıldığı için, artık eskisi gibi dışarıdan işçi talepleri yapılmamaya başlanmıştır. Ayrıca genişlemelerle birlikte işçi

gereksiniminin bir kısmı AB üyelerinden sağlanmaya çalışılmıştır.

Diğer taraftan AB'de yaşayan eski göçmen ve yeni vatandaşlarla ilgili sorunlar artmaktadır. AB sorunların üzerine giderek çözüm üretmek durumundadır. Eğer AB ülkelerinde yoksul ve kenar mahallelerde yaşayan vatandaşlar için eşit ve adil uygulamalar gerçekleştirilemezse bu bireylerin marjinalleşmesi söz konusu olabilir. Pek çok nedeni olan marjinalleşmenin en önemli nedenleri arasında Avrupa devletlerinin göçmenlere yönelik ayrımcı uygulamaları, toplumdaki dışlanma, işsizlik, eğitimsizlik, yoksulluk veya polis baskısı v.b. sayılmaktadır. Örneğin 2005 yılında Fransa'da meydana gelen olaylar bunun örneğidir. Diğer taraftan Fransa'da Mayıs 2012'de Cumhurbaşkanı seçilen sosyalist aday François Hollande'nin seçim programında yer alan üretim, vergi sistemi ve eğitimdeki değişiklik önerilerinin bu bireyleri nasıl etkileyeceğini zaman gösterecektir [64]. Ancak 2008'den beri devam eden ekonomik kriz, işsizlik ve durgunluk devam ettiği sürece, yönetimler istese de finansman boyutu ağır olan kapsamlı projelerin yapılabileceğini öngörmek zordur. Ancak çok ciddi yatırımlar gerektirmeyen çeşitli hukuki ve politik düzenlemelerin gerçekleştirilmesi mümkün olabilir. Bunlara ek olarak AB içerisinde "ırkçı" eğitimlerin artma olasılığı dikkatle alınarak çözümlerin yöntemleri araştırılmalıdır. Aksi takdirde "içeride" sadece ekonomik değil, insani faturası ağır olan ciddi sorunlar yaşanabilir.

Ayrıca en kapsamlı genişleme ile üye sayısı 27'ye ulaşan AB vatandaşlarının yaşlandığı anlaşılmaktadır. AB genelinde doğum oranları düşük olduğu için, mevcut yapıyla şu andaki işgücü talebi karşılasa bile, gelecekte yetersiz kalabilir. Yaşlanan nüfus nedeniyle artacak sosyal harcamalar (örneğin sağlık, bakım), çalışan genç kesimin yükünü artıracaktır. Dolayısıyla uzun vadede AB dışarıdan çalışan talebinde bulunmak zorunda kalacaktır. Ancak yüksek oranda işgücü göçü, göç alan ülkelerde ekonomik, hukuki ve sosyal değişiklikler gerektirmektedir. Örneğin vasıfsız işçilerin eğitilmesi gibi. Dışarıdan gelecek göçmenlerle birlikte, AB müzakerelerini sürdüren Türkiye ödevlerini yerine getirip üye olabilirse, AB'ye genç nüfus (yaş: medyan 28,8) enjekte edebileceği potansiyeline sahiptir [65]. Ancak Türkiye AB'nin gözünde büyümüş ve hazmetme kapasitesini aşacağı söylentileri dile gelmiştir. Ayrıca hazırlık döneminin 10 yıl gibi bir süre alacağı ve katılım sürecinin diğer ülkelere farklı olacağı belirtilir. Çünkü Türkiye'nin AB'ye göre genç nüfusu, coğrafi konumu, ekonomik, güvenlik ve askeri potansiyeli, kültürel ve dini özellikleri bunu etkilemektedir. 2011 AB Türkiye Raporunda Türkiye'nin Orta Doğu ve Kafkasya özelinde bölgesel ve uluslararası istikrara hizmet edebilecek kapasitesi ve bu ülkeler için haklar, özgürlükler ve hukukun üstünlüğü açısından model olabileceği aktarılır. Raporla Türkiye'den AB'ye yönelik göç eğiliminde çekici tarafın maaş farklılıkları, itici tarafın ise iç pazarındaki durum

olduğu belirtilir. Eğer Türkiye'deki gençlere yönelik iş olanakları ile birlikte eğitim, sağlık ve sosyal politikalar geliştirilebilirse, Batıya yönelen göç baskısının azalabileceği ifade edilir. Ayrıca 2010-2015 döneminde Türkiye'nin nüfus artışı ve doğum oranının da düşebileceği aktarılır. Bu süreçte AB'nin Türkiye'yi daha iyi tanıması, Türkiye'nin de geçişe yönelik daha radikal kararlar alması ve uygulamasının yararlı olduğu ifade edilir [66]. Bunlara ek olarak Türkiye Rusya Federasyonu, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu enerji koridorunda yer almaktadır. Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Doğu ülkeleriyle sınırları mevcuttur. Ayrıca Orta Doğu ülkeleriyle önemli su kaynaklarını paylaşmaktadır. Dolayısıyla AB ve Türkiye'nin karşılıklı işbirliği, Türkiye'nin AB üyeliğini ve entegrasyonunu kolaylaştırarak, AB'nin gelecekteki sürdürülebilirliği için gerekli genç, dinamik ve kalifiye işgücünü karşılayacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] Makalede kolaylık olması açısından Avrupa Birliği'nin daha önceki topluluk isimleri olan AET veya AT yerine AB ifadesi kullanılmıştır.
- [2] MaastrichtTreaty (1992). Provisions Amending The Treaty Establishing the European Economic Community with a View to Establishing the European Community, EuroTreaties, Maastrich. (<http://www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf>) [26.05.2012].
- [3] Campani, G. (2008). "Migration Inside the European Union After its Enlargement: Consequences for the European Democracy", Rethinking Global Migration: Practices, Policies, and Discourses in the European Neighbourhood, METU-KORA, Ankara, 47-55.
- [4] Schengen (2012). The Schengen Area and Cooperation, European Union , (http://www.europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33020_en.htm) [01.06.2012].
- [5] Criteria (1993). Economic Accession Criteria, European Commission, http://ec.europa.eu/economy_finance/international/enlargement/criteria/index_en.htm [26.05.2012].
- [6] Usul, A. R. (2008) Avrupa Birliği'nin Demokrasi /Siyasi Şartlılığında Çekme-İtme Dengesi ve Bu Dengenin Bozulması, Uluslar- arası İlişkiler, 5 (17), 105-125.
- [7] Münz, R. (2008). Migration, Labor Markets, and Integration of Migrants: An Overview for Europe 1 ,Social Protection & Labor - The World Bank, Dissussion paper., 0807, <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/S-P-Discussion-papers/Labor-Market-DP/0807.pdf> [28.06.2012].
- [8] Kaya, A. (2012). Backlash of Multiculturalist and Republicanist Policies of Integration in the Age of Securitization, Philosophy and Social Criticism, 1-12.
- [9] Habermas, K. (2010). "Leadership and Leitkultur", New York Times, 28 October, (<http://www.nytimes.com/2010/10/29/opinion/29Habermas.html>) [28.05.2012].
- [10] EuropeanUnion (2012). The History of the European Union, European Union, (http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_en.htm) [25.05.2012]
- [11] Rome Treaty (1957). Cp.1. Art.48, .III. Free Movement of Persons, Services and Capital: Cp.1 Workers, Treaty Establishing the European Community as Amended by Subsequent Treaties, Rome, 25 March. <http://www.hri.org/docs/Rome57/Part3Title03.html> [26.05.2012].
- [12] Hargreaves, A.G. (2001). "Perceptions of Ethnic Difference in Post-War France", in Susan Ireland and Patrice J. Proulx, (eds), Immigrant Narratives in Contemporary France, Greenwood Press, 8-22.
- [13] Martin, P.L. (1992). The Unfinished Story: Turkish Labor Market to Western Europe, ILO, Geneve, 22-23.
- [14] Uğur, M. (2004). Avrupa Birliği ve Türkiye-Bir Dayanak İnanırcılık İkilemi, Agora Kitaplığı, 2.baskı, İstanbul.
- [15] Schengen (2009). The Schengen Acquis, Official Journal, 239, 13-18, (8[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922(01):EN:HTML)) [26.05.2012].
- [16] Schengen (2012). Schengen Agreement/ Convention, Eurofund (<http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/schengenagreementconvention.htm>) [16.05.2012].
- [17] Makalede 27 Avrupa Birliği ülkesi için AB27, son iki genişleme öncesindeki 15 AB üyesi için AB15, 2004 genişlemesinde üye olan Malta ve Kıbrıs hariç 8 Orta ve Doğu Avrupa ülkesi için AB8 ve 2007 genişlemesiyle AB üyesi olan Bulgaristan ve Romanya için ise AB2 kısaltmaları kullanılmıştır.
- [18] Immigrants (2009). Share of Immigrants by Citizengroup, Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Share_of

- [_immigrants_by_citizenship_group_EU-27_2009_\(%25\).png&filetimestamp=20111125175510](#) [28.05.2012].
- [19] Hayes & Bunyan (2003). Migration, Development and the EU Security Agenda, Statewatch 1: Migration and Development, <http://www.statewatch.org/news/2003/sep/bhtb.pdf> [28.05.2012].
- [20] EUCommunities (2005) Priority Actions for Responding to the Challenges of Migration: First follow-up to Hampton court, Commission of the European Communities, (http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lexuriserv/site/en/com/2005/com2005_0621en01.pdf) [06.02.2006].
- [21] Migration (2012). Migration for the Belief of All, International Organization for Migration- IOM, (<http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/facts-and-figures/lang/en>) [30.05.2012].
- [22] Vasileva, K. (2011). 6.5% of the EU Population are Foreigners and 9.4% are Born Abroad Eurostat, (34). (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-034/EN/KS-SF-11-034-N.PDF) [30.05.2012].
- [23] Wallerstein, E (2005). The French Riots: Rebellion of the Underclass, Commentary 174, Dec. 1, <http://www2.binghamton.edu/fbc/archive/174en.htm> [25.05.2012].
- [24] Hargreaves, A.G (2007). Multi- Ethnic France, Immigration Politics, Culture and Society (2nd Ed). Taylor & Francis Group.
- [25] Pfaff, W. (2005). A Monster of Our Own Making: These British Bombers are a Consequence of a Misguided and Catastrophic Pursuit of Multiculturalism, The Guardian, 21 August. (<http://www.guardian.co.uk/uk/2005/aug/21/july7.terrorism>) [28.06.2012].
- [26] Wolf, M. (2005). When multiculturalism is a nonsense, Financial Times, 31 August. (<http://www.ft.com/cms/s/0/4c751acc-19bc-11da-804e-00000e2511c8.html#axzz1zAv6IWCU>) [28.06.2012].
- [27] Modood, T. (2005). Remaking multiculturalism after 7/7, Opendemocracy.net, Sept.25 (<https://www.surrey.ac.uk/cronem/files/Tariq-Modood-article.pdf>) [28.06.2012].
- [28] Karakaş, E. (2005). Fransa'daki Göçmen Gençlerin İsyanı, Birgün Gazetesi,13 Kasım, (http://www.birgun.net/writer_2005_index.ph p?category_code=1186994792&news_code=1131840861&year=2005&month=11&day=13) [28.05.2012].
- [29] Favell,A & Hansen, R. (2002). Markets Against Politics: EU enlargement and East-West Migration, Journal of Ethnic and Migration Studies, 28 (4). 581-602 [25.05.2012].
- [30] Mülteciler (2011). Mültecilere Destek Programı, Helsinki Yuttaşlar Derneği, (<http://www.hyd.org.tr/?pid=862>) [28.05.2012].
- [31] Kaçak Göçmenler (2012). Kaçak Göçmenler Haberler.gen.al, (<http://www.haberler.gen.al/konu/kacak-gocmen/> <http://www.haberler.gen.al/2011-03-28/edirnede-59-kacak-gocmen-yakalandi/>) [28.05.2012].
- [32] Özge, S. (2012). Sınırlara, Uluslara, Sınırdışına Hayır!, AjansTabloid, 30 Mayıs. (<http://www.ajanstabloid.com/haber.aspx?pid=105>) [30.05.2012].
- [33] Taştekin, F. (2001) . Bir Milletın Yarısı Mülteci, Kafkas Vakfi, Ekim, http://www.kafkas.org.tr/ajans/Cecen_Multeci_Sorunu.htm [28.05.2012].
- [34] Talipoğlu, T. (2011). Fenerbahçe Çeçen Mülteci Kampı, Bamteli Programı, (<http://www.youtube.com/watch?v=eRBVat8e-Ig>) [28.05.2012].
- [35] ÇeçenKampları (2010). İstanbul'daki Çeçen Kampları Sefalet yuvası, Dünya Bülteni, 26 Kasım. <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=137318> [28.05.2012].
- [36] Coşkun, G. (2011). Tunus: İç Savaşın Kıvılcımları ya da Değişime Çağrı, Usakgündem, 7 Ocak. (<http://www.usakgundem.com/yazar/1912/tunus-%C4%B0%C3%A7-sava-%C5%9F%C4%B1n-k%C4%B1v%C4%B1lc%C4%B1mlar%C4%B1-ya-da-de%C4%9Fi%C5%9Fime-%C3%A7a%C4%9Fr%C4%B1.html>) [28.05.2012].
- [37] Mısır (2011). Mısır'da Sıcak Görüntüler, Habertürk, 28 Ocak, (<http://www.haberturk.com/dunya/haber/595942-misir-savas-alani>) [28.05.2012].
- [38] IOM (1999). Migration in Central and Eastren Europe, International Organization for Migration-IOM (<http://www.iom.int>) [28.05.2012].
- [39] İşsizlikMaaşı (2008). İşsizlik Maaşı Yükseliyor, Iskanunu, (<http://www.iskanunu.com/haberler/issizlik-maasi-yukseltiyor.html>) [25.05.2012].

- [40] EU Enlargement (2006). A Historic Opportunity, European Union (http://europa.eu.int/comm/enlargement_intro/index_en.htm) [9.2.2006].
- [41] Cihangir, D. (2011). Diğer AB Aday ve Potansiyel Aday Ülkelerinin 2011 İlerleme Raporları Hakkında Değerlendirme, İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Raporu, Ekim, [http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/aday_ve_potansiyel_adaylar_2011_ilerleme_raporu_degerlendirme_notu_damla_ekim_2011_\(1\).pdf](http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/aday_ve_potansiyel_adaylar_2011_ilerleme_raporu_degerlendirme_notu_damla_ekim_2011_(1).pdf) [28.05.2012].
- [42] Kahanec, M., Zaiceva, A. & Zimmermann, K.F. (2009). Lessons from Migration after EU Enlargement Institute for the Study of Labor- IZA, Discussion Paper, 4230, (<http://ftp.iza.org/dp4230.pdf>) [25.05.2012].
- [43] Kreiger, H. (2004). Draft Migration Trends in an Enlarged Europe, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin <http://www.petizione.it/briguglio/immigrazione-e-asilo/2004/aprile/krieger-igrazione-ue.pdf> [25.05.2012].
- [44] Makalede Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri için ODAÜ kısaltması kullanılmıştır.
- [45] Hainness, F., Reiner, M. (2006), EU Enlargement and Future East West Migration in Europe, (www.dree.org/elargissement/RapportsSite/FassmannMigratPotEstOuest.pdf) [02.06.2006].
- [46] Kohler, H.P., Billari, F.C. & Ortega, H.A. (2006). "Low Fertility in Europe: Causes, Implications and Policy Options". F. R. Harris (Ed.), The Baby Bust: Who will do the Work? Who Will Pay the Taxes? Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers, 48-109. <http://www.ssc.upenn.edu/~hpkohler/papers/Low-fertility-in-Europe-final.pdf> [24.05.2012].
- [47] Billari, F.C. (2008). Lowest-Low Fertility in Europe: Exploring the Causes and Finding Some Surprises, The Japanese Journal of Population,(6)1, 1-18. (http://www.ipss.go.jp/webj-ad/webjournal.files/population/2008_4/01billari.pdf) [26.05.2012].
- [48] Alber, J. and Fahey, T (2004). "Perceptions of living conditions in an enlarged Europe", Quality of life in Europe, (www.eurofound.eu.int/publications/EF03113.htm) [07.02.2006].
- [49] GreenPaper (2005). Confronting Demographic Change: A New Solidarity Between the Generations, European Commission, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0094en01.pdf [26.05.2012].
- [50] Fertility (2011). Fertility Statistics, Eurostat, (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Fertility_statistics) [26.05.2012].
- [51] Eurozone (2012). Euro Alanındaki ülkeler: Almanya, Avusturya, Belçika, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Kıbrıs, Lüksemburg, Malta, Portekiz, Slovakya, Slovenya ve Yunanistan, European Union, (http://europa.eu/about-eu/basic-information/money/euro/index_en.htm) <http://en.wikipedia.org/wiki/Eurozone>) [26.05.2012].
- [52] Demography (2011). Demographic Balance, Eurostat, ([http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Demographic_balance_2010_\(1_000_persons\).png&filetimestamp=2011130162951](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Demographic_balance_2010_(1_000_persons).png&filetimestamp=2011130162951)) [26.05.2012].
- [53] Population (2011). Population in Europe, Eurostat, (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>) [26.05.2012].
- [54] EU Birth Rate (2011). EU Birth Rate, IndexMundi, (<http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?v=25&c=ee&l=en>) [26.05.2012].
- [55] Migration (2011). Migration and Migrant Population Statistics, Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migration_flows) [28.05.2012].
- [56] Managing Immigration (2011). Managing Immigration Fairly and Effectively, European Union, (http://ec.europa.eu/news/justice/110526_en.htm) [26.05.2012].
- [57] Eurostat (2012). Harmonised Unemployment Rate by Sex, Eurostat. (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>) [26.05.2012].
- [58] İşsizlik Euro Bölgesi (2012). Euro Bölgesinde İşsizlik rekor kırdı, Euronews, 1 Haziran (<http://tr.euronews.com/2012/06/01/euro-bolgesinde-issizlik-rekor-kirdi/>) [01.06.2012].
- [59] Yunanistan (2012). Drahmi Basımı Talimat Bekliyor, Taraf, 19.05, <http://www.taraf.com.tr/haber/drahmi-basimi-talimat-bekliyor.htm> [28.05.2012].
- [60] Seçim (2012). Yunanistan'da Yeniden Seçim, CNN Türk, 15 Mayıs, (<http://www.cnntrk.com/2012/dunya/15/15/yunanistanda.yeniden.secim/661120.0/index.html>) [28.05.2012].

- [61] İtalya (2011). Berlusconi Gitti Sokaklarda Bayram Havası Esti, Milliyet Gazetesi, 13 Kasım (http://dunya.milliyet.com.tr/berlusconi-gitti-sokaklarda-bayram-havasi-esti/dunya/dunya_detay/13.11.2011/1462274/default.htm) [26.05.2012].
- [62] McLoughlin, S. and Münz, R. (with Bunte, R., Hultin, G. Müller, W. and Skeldon, R.) (2011). Temporary and Circular migration: opportunities and challenges, European Migration and Diversity Europe's Political Economy Programmes, Discussion Paper (35) (http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_1237_emporary_and_circular_migration_wp35.pdf)
- [63] PressReleaseRAPID (2005). Commission Presents Priority Actions for Responding to the Challenges of Migration, European Union- RAPID, (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/1500&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>) [26.05.2012].
- [64] Hollande (2012). Fransa'nın Yeni Cumhurbaşkanı Hollande, Hürriyet Gazetesi, 6 Mayıs. (<http://www.hurriyet.com.tr/planet/20497878.asp>) [25.05.2012].
- [65] AgeTurkey (2011). Turkey Medyan Age, Index Mundi, (http://www.indexmundi.com/turkey/median_age.html) [29.05.2012].
- [66] AB Türkiye Raporu (2004). Issues Arising from Turkey's Membership Perspective, European Union, (http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2004/issues_paper_en.pdf) [26.05.2012].

Ergün ÖZGÜR

ergunozgur1@gmail.com

Ph.D. graduate from Marmara University- Organizational Behavior Department in December 2011. She had degrees from METU, Public Administration and Political Science (BS); Bahçeşehir University, Global Politics and International Relations (MA) and Marmara University, Banking (MS) Departments. Her research interest centers on: culture, diaspora, gender, identity, migration, nationalism, values, working people, and the Abkhazian-Abazinians, Abkhazia, Circassians, Caucasus and Black Sea.

